

Prawo autorskie

WIEDZA W PIGUŁCE

Każdy wytwór aktywności twórczej, niezależnie od jego wartości artystycznej, jest utworem. Utwory są chronione prawem autorskim. Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych definiuje utwór jako każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia.

Dlatego większość informacji, z których korzystamy, jest przedmiotem prawa autorskiego. Nie tylko książka, piosenka czy film, ale także e-mail do kolegi, zdjęcie zrobione komórką i komentarz na forum są utworami. Podlegają one automatycznie restrykcjom praw autorskich. Utwór nie musi być wcześniej rozpowszechniony. Zdjęcie zrobione przez ciebie jest utworem niezależnie od tego, czy je upublicznisz. Prawa chronią utwór od momentu jego powstania.

Utworem jest także konkretne wyrażenie pewnej idei. To oznacza, że prawom autorskim podlega np. konkretny rysunek kwiatka, ale już nie sama idea rysowania kwiatków.

Prawa autorskie to złożony system uprawnień, obowiązków i zezwoleń, który określa, co wolno robić z utworem, a co wymaga zgody posiadaczy praw. Część z tych praw to prawa osobiste, które są niezbywalne i wieczne (np. prawo do rozpoznania autorstwa). Autor może z nich dobrowolnie zrezygnować, ale nikt nie może od niego tych praw kupić. Inna kategoria praw autorskich to prawa majątkowe — te są ograniczone w czasie, można także je sprzedawać bądź przekazywać innym.

Początkowo prawo autorskie miało zastosowanie do książek. Z biegiem czasu powstawały nowe technologie, które dawały nowe możliwości kopiowania i dystrybucji utworów. W miarę rozwoju tych technologii rozszerzano zarówno zakres majątkowych praw autorskich, jak i czas ich trwania. W USA pierwotnie było to tylko 14 lat od pierwszej publikacji, na dodatek tylko dla utworów zgłoszonych do ochrony. Dziś w większości krajów świata, w tym w Polsce, jest to 70 lat od śmierci autora.

Podstawą formułowania prawa autorskiego w XVIII wieku w Europie było przekonanie, że autora i jego dzieło łączy nieuchwytna, ale realna więź. Ta tradycja ma swoje źródło we francuskim oświeceniu. Dlatego w Polsce mówimy o prawie autorskim. Zupełnie inna jest tradycja anglosaska, w której źródłem praw autorskich był cechowy przywilej drukarski nazywany „prawem do kopiowania”. Stąd angielska nazwa „copyright”.

Oprócz majątkowych praw autorskich przysługujących (przynajmniej początkowo) twórcom istnieją jeszcze tzw. prawa pokrewne przysługujące producentom i artystom wykonawcom. Dlatego w przypadku nagrań audio i filmowych musimy prosić o zgodę na wykorzystanie utworu więcej osób niż tylko samych twórców utworu.

ZADANIA SPRAWDZAJĄCE

Zadanie 1.

Uporządkuj poniższe wydarzenia w chronologicznej kolejności.

- Więcej ludzi ma możliwość drukowania i rozpowszechniania swoich poglądów. Rząd w Anglii ustanawia cech prywatnych cenzorów, którzy kontrolują, to co jest drukowane.
- Powstaje pierwsze prawo autorskie przyznające uprawnienia autorowi, który może je odsprzedać komuś innemu. Obowiązuje przez 14 lat, licząc od pierwszej daty publikacji.
- Jan Gutenberg wynalazł prasę drukarską. Ilość książek na świecie rośnie w bardzo szybkim tempie.
- 35 krajów na świecie ma już czas trwania praw autorskich wydłużony do 70 lat plus życie autora.
- Międzynarodowa umowa dotycząca prawa autorskiego nie określa minimalnego okresu ochrony prawem autorskim, zostawiając to do decyzji poszczególnych krajów.
- Kopiowanie praktycznie nie wymaga żadnych kosztów.
- Czas trwania praw autorskich to długość życia autora plus 50 lat. Wprowadzenie nie jest obowiązkowe dla poszczególnych krajów członkowskich.
- Na świecie nie ma praktycznie możliwości powielania utworów.
- Kopiowanie książek polega na ich przepisywaniu, jest niezwykle czasochłonne.
- Czas trwania praw autorskich, ustalony na długość życia autora plus 50 lat, staje się obowiązkowy dla wszystkich krajów członkowskich.
- Istnieje wiele możliwości powielania utworów: książki papierowe, na taśmach magnetycznych, na płytach winylowych, płytach CD i DVD.

Zadanie 2.

Zaznacz, czy poniższe stwierdzenia są prawdziwe, czy fałszywe.

- Prawa autorskie można podzielić na prawa osobiste i majątkowe. [Prawda/Fałsz]
- Prawo do wynagrodzenia należy się tylko twórcy, nie można go przekazać innej osobie. [Prawda/Fałsz]
- Zakres i czas trwania prawa autorskiego jest stopniowo skracany. [Prawda/Fałsz]
- Prawo autorskie miało swój początek w epoce wynalezienia prasy drukarskiej. [Prawda/Fałsz]
- Prawo autorskie obowiązuje od momentu publikacji utworu. [Prawda/Fałsz]
- W większości krajów majątkowe prawa autorskie obowiązują od momentu powstania utworu do 70 lat od śmierci autora. [Prawda/Fałsz]
- Autor może zrezygnować z prawa do rozpoznawania autorstwa do jego utworu. [Prawda/Fałsz]

SŁOWNICZEK

- **dobra osobiste:** dotyczą prywatnej sfery życia. Są nimi w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, zdrowie, życie psychiczne, rodzinne i prywatne, kult pamięci osoby zmarłej oraz poczucie przynależności do określonej płci.

- **majątkowe prawa autorskie:** prawo twórcy do korzystania z utworu i rozporządzania nim. Jest to prawo zbywalne, co oznacza, że twórca może przenieść je na inne osoby lub udzielić zezwolenia na korzystanie z utworu (za wynagrodzeniem lub bez). Trwanie majątkowych praw autorskich jest ograniczone w czasie (70 lat po śmierci autora).
- **utwór:** każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (art. 1 p. 1 Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych).
- **rozpowszechniać:** czynić coś ogólnie znanym. Decyzja o pierwszym rozpowszechnieniu utworu jest jednym z osobistych praw autora. Rozpowszechnienie utworu może polegać na udostępnieniu utworu w internecie, przekazaniu rękopisu wydawnictwu lub wykonaniu utworu.
- **integralność utworu:** jedno z osobistych praw autora, nakazuje zachowanie w nie naruszonym kształcie formy i treści utworu.

Tekst: Jarosław Lipszyc, Joanna Ruta Baranowska, scenariusz: Weronika Paszewska, konsultacja merytoryczna: Jarosław Lipszyc. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/prawo-autorskie/>.

Publikacja dofinansowana ze środków Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe.

Podstawa programowa:

Wiedza o społeczeństwie, IV poziom edukacyjny

Treści nauczania

Obywatel wobec prawa. (zakres rozszerzony)

Informatyka, IV poziom edukacyjny

Cele kształcenia

I. Bezpieczne posługiwanie się komputerem i jego oprogramowaniem, wykorzystanie sieci komputerowej; komunikowanie się za pomocą komputera i technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Nowa podstawa programowa:

Język polski, liceum i technikum

Treści nauczania

porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach. gromadzi i przetwarza informacje, sporządza bazę danych.

Etyka, liceum i technikum

Treści nauczania

podaje przykłady właściwego i niewłaściwego wykorzystywania nowych technologii, w szczególności technologii informatycznych.

jest świadomy, że postęp cywilizacyjny dokonuje się dzięki wiedzy; wyjaśnia, dlaczego wiedza jest dobrem (wartością).

Informatyka, liceum i technikum

Treści nauczania

postępuje zgodnie z zasadami netykiety oraz regulacjami prawnymi dotyczącymi: ochrony danych osobowych, ochrony informacji oraz prawa autorskiego i ochrony własności intelektualnej w dostępie do informacji; jest świadomy konsekwencji łamania tych zasad.

respektuje obowiązujące prawo i normy etyczne dotyczące korzystania i rozpowszechniania oprogramowania komputerowego, aplikacji cudzych i własnych oraz dokumentów elektronicznych.

opisuje szkody, jakie mogą spowodować działania pirackie w sieci, w odniesieniu do indywidualnych osób, wybranych instytucji i całego społeczeństwa.